

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Vojtech Jurčák – Tomáš Martaus
Article / Článok: Lisabonská zmluva a bezpečnosť
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.3.33-50>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

JURČÁK, V. – MARTAUS, T. 2021. Lisabonská zmluva a bezpečnosť. In *Politické Vedy*. Vol. 24, no. 3, pp. 33-50. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.3.33-50>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

LISABONSKÁ ZMLUVA A BEZPEČNOSŤ

LISBON TREATY AND SECURITY

Vojtech Jurčák – Tomáš Martaus*

ABSTRACT

The people of the European Union perceive the field of defence and security more through the national security than the security of the Union as a whole. The aim of the study is a legal analysis of security after the adoption of the Lisbon Treaty. To this end, the study sets out the basic starting points for the adoption of this primary document of the European Union, analyses the change it has brought about in the competences of the European Union and acquaints the reader with the classification of its competencies, with emphasis on security. At the same time, it deals with the method of monitoring of respect for the division of competences between the Union and the member states, as well as the peculiarities that primary law of the European Union connects with this area of social relations. The presented analysis shows that there would be no fundamental change in the issue of the common security policy brought about by the Lisbon Treaty in the near future. This could only be caused by a major change in global security policy that requires an amendment to the Lisbon Treaty.

Key words: Lisbon Treaty, European Union, Security, Exclusive Powers, Powers in the Field of Security.

Úvod

Európska únia býva v súčasnosti označovaná ako „projekt“. Demokraticky zmýšľajúcimi politikmi spájaný prevažne s adjektívom „úspešný“, i keď ako často dodávajú, vyžadujúci si potrebné reformy. 1. mája 2020 si Slovenská republika pripomenula 16 rokov od zapojenia sa do tohto projektu. Aj keď by sa

---

* prof., Ing. Vojtech Jurčák, CSc. pôsobí ako vedúci Katedry bezpečnosti a obrany, Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, Demänová 393, 03101, Liptovský Mikuláš, Slovenská republika, e-mail: vojtech.jurcak@aos.sk.

* JUDr. Tomáš Martaus pôsobí ako odborný asistent na Katedre bezpečnosti a obrany, Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, Demänová 393, 03101, Liptovský Mikuláš, Slovenská republika, e-mail: tomas.martaus@aos.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.3.33-50>

zrejme viac hodilo uviesť, že „oslávila“ 16 rokov od zapojenia sa do tohto projektu, fakticky tomu tak nebolo. Isteže to zapríčinil predovšetkým stav spojený s pandemickou situáciou spôsobenou ochorením COVID-19. No ak si porovnáme pompézne oslavy vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie v jej prvých rokoch členstva s tými ostatnými, zistíme, že nadšenie z tohto projektu postupne upadá.

Upadá i napriek tomu, že v jeho pôvodnej myšlienke zrejme nemožno nájsť žiadnu ideu, voči ktorej by bolo možné vzniesť legitímne námietky. Zakladatelia Európskej únie **Robert Schuman** a **Jean Monnet** dobre chápali, že príliš úzke etnické určenie národnej identity zapríčinilo v Európe dve svetové vojny. Ako prostriedok predchádzania ďalších ozbrojených konfliktov preto v roku 1951 vytvorili Európske spoločenstvo uhlia a ocele, ktorého členmi bolo Francúzsko, Belgicko, Západné Nemecko, Taliansko, Holandsko a Luxembursko a ktoré malo zabrániť novému vyzbrojeniu Nemecka a súčasne uľahčovať obchod a ekonomickú spoluprácu v pôvodne celistvom regióne, ktorý rozdelila vojna. Zakladatelia únie sa zámerne usilovali zmierniť význam národných identít v prospech európskeho vedomia, ktoré malo byť obranou pred agresívnym etnickým nacionalizmom prvej polovice dvadsiateho storočia. (Fukuyama, 2019)

Samotná myšlienka Európskej únie sa však v súčasnosti zvíja v mohutnej kríze, ktorej najzávažnejším dôsledkom je odchod Veľkej Británie z tohto projektu (tzv. brexit). Členské krajiny čoraz viac prestávajú vnímať spoločnú európsku identitu a volajú po ochrane suverenity členských štátov. Oblasť obrany, bezpečnosti a zahraničná politika pritom patria práve medzi tie spektrá politik, cez ktoré vníma domáce obyvateľstvo členských štátov svoju zvrchovanosť. V ďalšej časti práce sa preto zameriame na analytický pohľad na ostatnú kvalifikovanú zmenu v oblasti bezpečnosti z pohľadu primárneho práva Európskej únie spočívajúcu v prijatí Lisabonskej zmluvy.

1. Cesta k Lisabonskej zmluve

Prijatie Lisabonskej zmluvy predznamenovala už zmluva z Nice, k prijatiu ktorej došlo členskými krajinami vo februári roku 2001. Práve tá v rámci Vyhlásenia č. 23 o budúcnosti Únie, ktoré tvorilo prílohu záverečného aktu medzivládnej konferencie, z ktorej vzišla práve zmluva z Nice uvádzala, že napriek tomu, že zmluva z Nice vytvára predpoklady pre rozšírenie členskej základne Európskej únie, diskusia o budúcnosti Európskej únie bude musieť pokračovať ďalej. Toto vyhlásenie obsahovalo i štyri základné otázky, na ktoré

bolo potrebné v blízkej budúcnosti nájsť odpoveď. Išlo o otázku: Ako presnejšie vymedziť delbu právomocí medzi Úniou a členskými štátmi v súlade s princípom subsidiarity? Otázku, ako vyriešiť problém Charty základných práv Európskej únie? Ako zjednodušiť zmluvy tak, aby boli jasnejšie a pochopiteľnejšie a to bez toho, aby došlo k zmene ich zmyslu? A napokon otázku, ako vyjasniť a upraviť úlohu národných parlamentov v systéme Európskej únie?

Samotnému prijatiu Lisabonskej zmluvy predchádzala neúspešná snaha prijať Zmluvu zakladajúcu ústavu pre Európu („Ústavná zmluva“), ktorej návrh pripravil konvent vykreovaný Európskou radou, pôsobiaci od 28. februára 2002 do 10. júla 2003. Ústavná zmluva však zakladajúce zmluvy Európskeho spoločenstva a Európskej únie nerevidovala. Mala ich totiž v plnej miere nahradiť. Priamo rušila Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva a Zmluvu o Európskej únii. Mala sa stať novým konštitutívnym dokumentom Európskej únie s právnou subjektivitou.

Proti nej sa vyslovili Francúzi hneď v prvom ratifikačnom referende spomedzi členských krajín, ktoré sa konalo v máji roku 2005. Rovnako dopadlo i následné ratifikačné referendum v Holandsku. Ústavná zmluva, tak nikdy nenadobudla platnosť.

Krízu nastolenú po neúspešnej ratifikácii Ústavnej zmluvy mal vyriešiť koncept, ktorý upustil od terminológie typickej pre ústavy národných parlamentov a ktorý nepočítal s nahradením dvoch zakladajúcich zmlúv. Nový koncept mal tak „odústavniť“ pôvodný návrh Ústavnej zmluvy a mal predstavovať výlučne revíziu jestvujúcich zakladajúcich zmlúv. Nakoľko ostával cieľ úpravy spoločenských vzťahov rovnaký, aký existoval už pred prijatím Ústavnej zmluvy, aj nová reformná zmluva mala obsah nesmierne podobný s obsahom neúspešnej Ústavnej zmluvy. *„Bola zachovaná myšlienka jednotného subjektu – Európskej únie, ktorá je právnym nástupcom aj Európskeho spoločenstva. Ďalej bola zavedená právna subjektivita Európskej únie a zrušená jej trojpilierová štruktúra, aj keď v prípade spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vo veľkej miere len formálne.“* (Mazák, Jánošíková, 2011, s. 21) Prijatá bola 13. decembra 2007 v Lisabone a v zmysle jej čl. 7 nesie názov Lisabonská zmluva.

Lisabonská zmluva sa stretla s ratifikačnými problémami, a to v dôsledku postoja Írska, v prípade ktorého v roku 2008 prebehlo neúspešné ratifikačné referendum. Až druhé írské referendum, konané v októbri 2009, bolo totiž tým, ktoré vyslovilo súhlas s ratifikáciou Lisabonskej zmluvy. Štatisticky posledným

členským štátom, ktoré Lisabonskú zmluvu ratifikovalo, bola Česká republika prostredníctvom prezidenta **Václava Klauza**. Českou ratifikáciou sa zavŕšil ratifikačný proces Lisabonskej zmluvy, ktorá tak mohla nadobudnúť platnosť 1. decembra 2009.

2. Právomoci Európskej únie po Lisabonskej zmluve

Prioritné východisko pre sprehľadnenie právomocí Európskej únie predstavovala nevyhnutnosť vyriešiť raz a navždy otázku o existencii či neexistencii právnej subjektivity Európskej únie. Pred Lisabonskou zmluvou existoval nejednotný právne doktrinálny názor na jej jestvovanie. Rad právnikov videlo problém v absencii úpravy právnej subjektivity v primárnych prameňoch práva Európskej únie. Druhá, antagonistická skupina právnych vedcov zas prehlasovala tézu, v zmysle ktorej absencia proklamácie o právnej subjektivite medzinárodnej organizácie *expressis verbis* priamo v texte primárnych medzinárodných zmlúv neznamena, že medzinárodná organizácia založená týmito zmluvami by nemala mať právnu subjektivitu ako plnohodnotný subjekt medzinárodného práva verejného. Podľa **Klučku** možno o subjektivite medzinárodnej organizácie hovoriť „*vtedy, ak spĺňa dve základné podmienky, a to, že disponuje vlastnými právami a povinnosťami (existujúcimi súbežne s medzinárodnoprávnu subjektivitou jej členských štátov) a súčasne určitou autonómiou v procese ich výkonu. Tieto prvky subjektivity medzinárodnej organizácie možno nájsť buď priamo v jej zakladajúcej listine, alebo ich možno odvodiť z jej funkcií a praxe.*“ (Klučka, 2008, s.74)

Vďaka Lisabonskej zmluve je však dnes už medzinárodnoprávna subjektivita Európskej únie nespochybniteľná. Tá je totiž práve vďaka nej priamo vyjadrená v čl. 47 Zmluvy o Európskej únii.

Po vyriešení otázky s právnou subjektivitou Európskej únie bolo nevyhnutným sprehľadniť právomoci, ktoré boli primárnym právom prenášané členskými štátmi na Európsku úniu. Pôvodný stav totiž neumožňoval jednoznačne identifikovať okruh spoločenských vzťahov, ktoré patria do výlučnej právomoci Únie a ktoré naopak ostávajú v právomoci členských krajín. Takýto stav bol tak ponechaný pre rozsiahly súdny aktivizmus Súdneho dvoru Európskej únie, ktorý svojou rozhodovacou činnosťou v konkrétnych prípadoch označoval nositeľa príslušnej právomoci. Išlo pritom, podobne ako je tomu i v súčasnosti, o otázky, ktoré patrili medzi politicky najcitlivejšie problémy. Právomoci Európskej únie totiž nachádzajú svoju legitimitu v členských štátoch,

čo znamená, že pokiaľ ich štáty preniesli na medzinárodnú organizáciu, oslabili či pripravili svoje štáty práve o tieto vnútroštátne právomoci.

2.1 Zásady del'by a realizácie právomocí

Vďaka Lisabonskej zmluve tak došlo k zregulovaniu právomocí v duchu 3 základných zásad, ktorými sa táto regulácia riadi. Ide o zásadu prenesenia právomocí; zásadu subsidiarity a zásadu proporcionality.

Zásadu prenesenia právomocí legálne zakotvuje čl. 5 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii. V zmysle tejto zásady je Európska únia oprávnená konať výlučne v medziach, ktoré na ňu preniesli členské štáty v zmluvách a na dosiahnutie výlučne tých cieľov, ktoré sú rovnako vymedzené v týchto dokumentoch. Právomoci, ktoré neboli výslovne prenesené na Európsku úniu, ostávajú v rukách jej členských štátov.

Článok 5 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii vyjadruje zásadu subsidiarity. Podľa nej koná Európska únia v oblastiach, ktoré nepatria do jej výlučnej právomoci, len v takom rozsahu a vtedy, ak ciele zamýšľané touto činnosťou nemôžu členské štáty uspokojivo dosiahnuť samé, ale z dôvodu rozsahu alebo účinkov navrhovanej činnosti ich možno lepšie dosiahnuť na úrovni Únie. (Zásada subsidiarity sa tak týka všetkých právomocí Európskej únie s výnimkou jej výlučných právomocí. Ide o právomoci, ktoré sú nastavené extenzívne a výlučne faktická situácia v Európe určí, ktoré všetky právomoci sú legitimizovateľné touto zásadou.)¹

Podľa zásady proporcionality neprekračuje obsah, ale ani forma činnosti Európskej únie rámec toho, čo je bezprostredne nevyhnutné na dosiahnutie cieľov zmlúv.

Z parafrázovaného tak plynie, že kým zásada subsidiarity odpovedá na otázku kedy má Únia prenesenú právomoc realizovať, zásada proporcionality odpovedá na otázku, akým spôsobom sa má táto právomoc realizovať. (Mazák, Jánošíková, 2011)

Pre úplnosť je však potrebné poukázať i na veľmi podstatnú zásadu konštantne judikovanú práve v rozhodovacej praxi Súdneho dvora Európskej únie. Teda na zásadu, ku ktorej došiel súdny dvor svojím aktivizmom a v zmysle

---

¹ V súvislosti so zásadou subsidiarity prináležia členským štátom dva kvalifikované prostriedky ochrany, ktorými je jednak ex ante kontrola legislatívnych aktov spočívajúca v práve tzv. žltej a červenej karty, ako aj v práve obrátiť sa so žalobou na Súdny dvor Európskej únie pre porušenie zásady subsidiarity. V prípade uplatnenia spomenutých kariet vzniká Európskej únii povinnosť preskúmať návrhy legislatívnych aktov napadnutých týmito kartami.

ktorej musia členské štáty svoju právomoc vykonávať v súlade s právom Európskej únie. Spomedzi rozsudkov možno poukázať na notoricky známu kauzu: **Janko Rottmann** c/a Bavorsko z marca 2010. V posudzovanej veci riešil Súdny dvor otázku straty získaného štátneho občianstva Bavorska podvodom, v rámci ktorého uviedol, že *„členské štáty teda musia pri výkone svojej právomoci v oblasti štátneho občianstva dodržiavať právo Európskej únie.“* (C-135/08, 2010) Ako aj rozsudok **Malgozata Runevič-Vardyn, Lukasz Pawel Wardyn** c/a Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Valstybinė lietuviu kalbos komisija, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento acijos skyrius, týkajúci sa vnútroštátnych pravidiel upravujúcich zápis priezviska a mena vo vzťahu k litovskej štátnej príslušníčke poľskej národnosti, v zmysle ktorého *„hoci pravidlá upravujúce zápis priezviska a mena osoby v dokumentoch o osobnom stave za súčasného stavu práva Európskej únie patria do právomocí členských štátov, tieto štáty musia pri vykonávaní danej právomoci dodržiavať právo Európskej únie.“* (C-391/09, 2011)

2.2 Druhy právomocí

Pokiaľ ide o samotné kategórie právomocí, ktoré sprehľadnila Lisabonská zmluva, sú nimi skupiny výlučných právomocí, spoločných právomocí, podporných právomocí a osobitných právomocí.

2.2.1 Výlučné právomoci

Výlučné právomoci Európskej únie predstavujú tie, ktoré štáty ako ich primárni nositelia dobrovoľne preniesli v plnej miere na Európsku úniu. V dôsledku tohto kroku tak môže v uvedenej oblasti spoločenských vzťahov vykonávať legislatívnu činnosť a prijímať právne záväzné akty len Európska únia. Rovnakú činnosť sú preto členské štáty oprávnené vykonávať len vtedy, pokiaľ ich k tomu splnomocnila Európska únia, alebo ide o činnosť, ktorou sa vykonávajú právne akty Európskej únie prijaté v tejto oblasti.

V zmysle čl. 3 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie ide pritom o taxatívny výpočet oblastí, akými sú:

- a) colná únia;
- b) ustanovenie pravidiel hospodárskej súťaže potrebných na fungovanie vnútorného trhu;
- c) menová politika pre členské štáty, ktorých menou je euro;

- d) ochrana morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva;
- e) spoločná obchodná politika.

Napokon medzi výlučnú právomoc Európskej únie možno zaradiť i oprávnenie vyjadrené v čl. 3 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorej má Únia právo na uzavretie medzinárodnej zmluvy v mene Európskej únie, ak je jej uzavretie predpokladané legislatívnym aktom Európskej únie alebo ak je jej uzavretie potrebné na to, aby Európska únia mohla vykonávať svoju vnútornú právomoc, alebo ak môžu byť uzavretím zmluvy dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti.

2.2.2 Spoločné právomoci

Spoločné právomoci Európskej únie (pôvodne označované ako „zdieľané“ či „konkurujúce“) predstavujú oprávnenia, ktorými disponujú ako členské štáty, tak aj Európska únia. Nejde však o právomoci, ktoré by vykonávali súčasne naraz, akoby sa mohlo zdať. I v prípade týchto právomocí dominuje postavenie Európskej únie. Členské štáty totiž vykonávajú svoju právomoc v oblasti spoločných právomocí výlučne v prípadoch, v ktorých túto právomoc Únia nevykonala.

Okruh oblastí spoločnej právomoci Európskej únie je definovaný negatívne. Ide o všetky oblasti, ktoré nepatria medzi výlučné a ani medzi podporné právomoci. Článok 4 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie však ponúka demonštratívny výpočet niektorých takýchto oblastí, a to:

- a) vnútorný trh;
- b) sociálna politika, pokiaľ ide o aspekty vymedzené v tejto zmluve;
- c) hospodárska, sociálna a územná súdržnosť;
- d) poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo, s výnimkou ochrany morských biologických zdrojov;
- e) životné prostredie;
- f) ochrana spotrebiteľa;
- g) doprava;
- h) transeurópske siete;
- i) energetika;
- j) priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti,
- k) spoločné otázky bezpečnosti v záležitostiach verejného zdravia, pokiaľ ide o aspekty vymedzené v tejto zmluve.

2.2.2.1 Právomoci v oblasti bezpečnosti

Prostredníctvom Lisabonskej zmluvy tak došlo k významnému zrušeniu trojpilierovej štruktúry, ktorá prestala byť aktuálna potom, ako došlo k integrácii hmotnoprávných pravidiel policajnej a súdnej/justičnej právomoci v trestných veciach a spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky do Zmluvy o fungovaní Európskej únie. (Sepeši, 2010)

V rámci 3. piliera („policajná a súdna spolupráca v trestných veciach“) európske inštitúcie nemali žiadne právomoci a teda nemohli prijímať nariadenia ani smernice. Lisabonskou zmluvou sa toto rozdelenie odstraňuje a umožňuje sa tak Európskej únii zasahovať vo všetkých veciach, ktoré sa týkajú priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

V tejto súvislosti je nevyhnutné uviesť, že pokiaľ ide o spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku Európskej únie, tá bola uvedená do života Maastrichtskou zmluvou, ktorá nadobudla účinnosť 1. novembra 1993. Patrila do 2. piliera, ktorý sa suverenity členských štátov dotýkal len v minimálnej miere v porovnaní s komunitárnym právom a 1. pilierom (vnútorný trh Európskych spoločenstiev). Koncipovaný bol len na medzinárodnej spolupráci. (Klučka, 2004) A aj pokiaľ došlo v dôsledku prijatia Lisabonskej zmluvy k zrušeniu trojpilierovej konštrukcie Európskej únie, rozhodnutia prijímané v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sa naďalej prijímajú konsenzom. Európska únia tak ani po prijatí Lisabonskej zmluvy nenahradila zahraničnú politiku členských štátov, nakoľko i naďalej bude zahraničná politika predstavovať nástroj na presadzovanie politiky, na ktorej sa členské krajiny dohodnú.

Zaujímavým je však v spojitosti s vyžadovaným konsenzom (jednomyselnosťou) znenie čl. 31 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, z ktorého možno vyvodit', že zdržanie sa hlasovania ešte nebráni dosiahnutiu jednomyselnosti. Totiž ten štát, ktorý sa v prípade rozhodnutia zdržal hlasovania, nie je povinný ho uplatňovať, no akceptuje, že je záväzné pre Európsku úniu a v duchu vzájomnej solidarity sa zdrží konania, ktoré by mohlo prekážať konaniu Európskej únie na základe tohto rozhodnutia.

V zmysle čl. 31 a čl. 24 Zmluvy o Európskej únii nemožno v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky prijímať legislatívny akt. Teda akt, prijatý v riadnom či mimoriadnom legislatívnom procese. Akty, ktoré možno v tejto oblasti prijať sú preto výlučne delegovanými aktmi (doplňajú alebo menia nepodstatné prvky legislatívneho aktu na základe v ňom uvedeného splnomocnenia), vykonávacími aktmi (slúžia na vykonávanie akéhokoľvek

právne záväzného aktu bez ohľadu na to či je legislatívny alebo nie) či aktmi prijatými na základe právomoci vyplývajúcej priamo z primárneho práva (nelegislatívne akty, ktoré predpokladá prijať priamo medzinárodná zmluva).

Zaujímavým je i systematické vymedzenie právomoci Európskej únie v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ktorej je venovaný samostatný odsek článku 2 Hlavy I nesúcej pomenovanie Druhy a oblasti právomocí Európskej únie, a to odsek 4, zatiaľ čo vymedzeniu charakteristiky spoločných právomocí je venovaný odsek 3 toho istého článku. Uplatnením tzv. systematického výkladu tak predstavuje spoločná zahraničná a bezpečnostná politika Európskej únie osobitnú právomoc sui generis. Za osobitnú právomoc Európskej únie ju označujú autori monografie – Lisabonská zmluva, ústavný systém a súdna ochrana **Ján Mazák** a **Martina Jánošíková**. Otázka, ktorá vyvstáva v prípade tejto klasifikácie je však tá, ak ide o autonómnu právomoc sui generis, aký je jej charakter uplatňovania? Charakter a právny režim uplatnenia výlučných, spoločných a podporných právomocí možno vďaka primárnemu právu Európskej únie jasne poznať. Zmluva o fungovaní Európskej únie v ich prípade jasne určuje konflikt týchto právomocí medzi Európskou úniou a členskými krajinami. Čo však v prípade tohto konfliktu v otázke právomoci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky? Sme toho názoru, že v prípade právomoci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky je nevyhnutné uplatniť klasifikačné pravidlo vyjadrené v čl. 4 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorého: „*Únia vykonáva spoločne právomoc s členskými štátmi vtedy, keď na ňu zmluvy prenášajú právomoc, ktorá sa nevzťahuje na oblasti uvedené v článkoch 3 a 6.*“ (Zmluva o fungovaní Európskej únie, 1957) Článok 3 tejto zmluvy pritom vymedzuje výlučné právomoci únie a článok 6 podporné. Nakoľko zmluvou prenesená právomoc Európskej únie v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky nie je systematicky radená ani medzi podporné a ani medzi výlučné právomoci Európskej únie, je nevyhnutné ju podľa nášho presvedčenia, v dôsledku ilustrovaného klasifikačného pravidla, zaradiť medzi spoločné právomoci Európskej únie. (Rovnaké pravidlo je podľa nás možno uplatniť i na právomoc v oblasti hospodárskej politiky a politiky zamestnanosti, vyjadrenej v čl. 2 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.)

Pokiaľ ide o oblasť národnej bezpečnosti, tá ostala i v zmysle konsolidovaného znenia Zmluvy o Európskej únii po prijatí Lisabonskej zmluvy v rukách členských štátov. Z čl. 4 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii totiž plynie: „*Únia rešpektuje rovnosť členských štátov pred zmluvami, ako aj ich národnú*

identitu, obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch vrátane regionálnych a miestnych samospráv. Rešpektuje ich základné štátne funkcie, najmä zabezpečovanie územnej celistvosti štátu, udržiavanie verejného poriadku a zabezpečovanie národnej bezpečnosti. Predovšetkým národná bezpečnosť ostáva vo výlučnej zodpovednosti každého členského štátu.“ (Zmluva o Európskej únii, 1992)

Opatrenia plynúce z Lisabonskej zmluvy tak smerujú prioritne k lepšej koherencii a efektívnosti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie. (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, 2012) V tomto smere predstavuje kľúčovú zmenu vytvorenie postu Vysokého predstaviteľa Európskej únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku („európsky minister zahraničných vecí“), ktorý je zároveň podpredsedom Európskej komisie. Jeho úlohou je zabezpečovať jednotné vystupovanie Európskej únie voči tretím štátom a ostatným medzinárodným organizáciám, čo je nevyhnutné vnímať ako snahu Lisabonskej zmluvy v oblasti zahraničnej politiky hovoriť jednotne v rámci Európskej únie. Súčasne vedie v mene Európskej únie dialóg s tretími krajinami a prezentuje pozície Európskej únie v medzinárodných organizáciách a na medzinárodných konferenciách. Pri výkone svojej činnosti sa môže oprieť o Európsku službu pre vonkajšiu činnosť (European External Action Service – EEAS), ktorá spája potenciál diplomatov a zahraničných služieb Európskej komisie, Sekretariátu Rady a národných diplomacií členských štátov Európskej únie.

Hlavné zásady a línie spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie určuje Európska rada, ktorá sa schádza dvakrát za pol roka. Skladá sa z hláv štátov, resp. predsedov vlád všetkých členských krajín a jej členom je aj predseda Európskej rady a predseda Európskej komisie.

Ústredným rozhodovacím orgánom v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky je však Rada pre zahraničné veci (FAC). Tá sa skladá z ministrov zahraničných vecí všetkých členských krajín Európskej únie. Rozhodnutia prijíma v súlade s hlavnými zásadami a líniami pre oblasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky stanovenými Európskou radou. Rade pre zahraničné veci predsedá Vysoký predstaviteľ Európskej únie pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Rada sa schádza spravidla raz za mesiac (s výnimkou augusta). V apríli, júni a októbri sa zasadnutia Rady konajú v Luxemburgu, v ostatných mesiacoch v Bruseli. Raz za pol roka sa v rámci zasadnutia FAC schádzajú aj ministri obrany a ministri pre rozvojovú spoluprácu členských krajín Európskej únie. Rozhodnutiam FAC predchádzajú rokovania v

pracovných skupinách Rady Európskej únie pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Článok 24 Zmluvy o Európskej únii určuje, že kompetencia únie v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sa vzťahuje na všetky oblasti zahraničnej politiky a tiež na všetky otázky súvisiace s bezpečnosťou únie. V článku 21 sa ďalej hovorí: „*Únia vymedzuje a uskutočňuje spoločné politiky a činnosti a pracuje na dosahovaní vysokého stupňa spolupráce vo všetkých oblastiach medzinárodných vzťahov...*“ (Zmluva o Európskej únii, 1992)

Ciele Európskej únie v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vychádzajú z hlavných princípov, na ktorých sa zakladá spolupráca členských krajín v oblasti zahraničnej politiky. Tieto ciele sú zámerne formulované skôr všeobecne, na rozdiel od zmluvných úprav v iných oblastiach, kde sú kompetencie Európskej komisie veľmi presne definované. Dôvodom je skutočnosť, že v tejto oblasti platí aj v podmienkach Lisabonskej zmluvy pri prijímaní rozhodnutí požiadavka konsenzu, preto členské krajiny nechceli zužovať svoj manévrovací priestor príliš obmedzujúcimi formuláciami. (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, 2012) Nástroje spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky musia umožniť reakciu na krízové situácie vo svete.

Pred uplatňovaním Lisabonskej zmluvy rozlišovala Zmluva o Európskej únii rôzne nástroje, ktoré si spravidla vyžadovali jednohlasné rozhodnutie Rady. Lisabonská zmluva tieto nástroje spojila a hovorí už len o všeobecných usmerneniach a o rozhodnutiach k akciám, ktoré má únia uskutočniť, resp. k pozíciám, ktoré má zaujať (čl. 25). Európska únia ďalej pravidelne vydáva vyhlásenia k aktuálnemu politickému vývoju v krajinách, resp. regiónoch sveta, ktoré sú pre členské krajiny politicky záväzné. Do 31. 12. 2009 vydávalo takéto vyhlásenia rotujúce predsedníctvo, od 1. 1. 2010 prešla táto kompetencia na vysokého predstaviteľa Európskej únie pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. K týmto vyhláseniam sa môžu pripojiť aj asociované krajiny (teda tie, ktoré spája s Európskou úniou asociačná dohoda).

Lisabonská zmluva tak otázku spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky považuje za neoddeliteľnú súčasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Spoločná bezpečnostná a obranná politika podľa Lisabonskej zmluvy zabezpečuje Európskej únii operačnú schopnosť využívajúc civilné a vojenské prostriedky. Aj napriek celému radu existujúcich problémov, spojených napríklad s nízkymi výdavkami na obranu vo väčšine členských štátov Únie alebo absenciou niektorých kľúčových vojenských spôsobilostí, má Európska únia

značný potenciál, možnosti a prostriedky na to, aby sa z nej stala naozajstná mocnosť s globálnym vplyvom. Lisabonská zmluva vytvára dostatočné podmienky na zvládnutie jej kľúčovej úlohy v oblasti bezpečnosti a obrany, a to aj v situácii, keď Spojené štáty postupne ustupujú z role primárneho zaisťovateľa jej bezpečnosti. (Ivančík, 2019) Únia môže tieto prostriedky využiť pri misiách mimo Európskej únie na udržanie mieru, predchádzanie konfliktom a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti v súlade so zásadami Charty Organizácie Spojených národov.

Spoločná bezpečnostná a obranná politika zahŕňa postupné vymedzenie spoločnej obrannej politiky Európskej únie. (Tá povedie k spoločnej obrane, keď o tom jednomyselne rozhodne Európska rada. V takom prípade Európska rada odporučí členským štátom prijať toto rozhodnutie v súlade s ich príslušnými ústavnými požiadavkami.) Lisabonská zmluva teda nepredpokladá okamžité vytvorenie spoločnej obrany alebo európskej armády. Podľa Lisabonskej zmluvy členské štáty môžu Európskej únii poskytnúť civilné a vojenské prostriedky na uskutočňovanie operácií v rámci spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Členský štát má však právo nesúhlasiť s operáciami tohto druhu a všetky príspevky na ne sa tak budú poskytovať výlučne na báze dobrovoľnosti. Skupina členských štátov, ktoré dobrovoľne prejavia vôľu účasti na operáciách Európskej únie, majú možnosť podnikať operácie odzbrojovania, humanitárne a záchranné misie, misie vojenského poradenstva a misie na udržiavanie mieru. Žiadny členský štát však nemôže byť nútený sa podieľať na takýchto operáciách. (Jančo, 2009)

Týchto operácií prebehlo už pomerne veľa, pokiaľ ide o operácie spojené s úsilím budovať právny štát, ako príklad možno spomenúť mierové operácie EUJUST Lex Iraq či EULEX Kosovo, ktorých cieľom bolo v krajinách ovplyvnených krízou výkonu demokratickej pluralitnej štátnej moci v súlade s právom, dopomôcť nastoleniu a udržaniu právneho štátu v krajine.

V rámci bezpečnostnej a obrannej politiky sa zachovali osobitné ustanovenia o prijímaní rozhodnutí, no zároveň sa vytvoril priestor pre užšiu spoluprácu menšieho počtu členských štátov. Členské štáty sa v Lisabonskej zmluve zaväzujú, že budú postupne zlepšovať svoje vojenské schopnosti. Lisabonská zmluva tiež ustanovuje, že ak sa členský štát stane na svojom území obeťou ozbrojenej agresie, ostatné členské štáty sú povinné mu poskytnúť pomoc a podporu všetkými dostupnými prostriedkami, v súlade s článkom 51 Charty Organizácie Spojených národov.

Pokiaľ ide o právomoc v oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti,

cieľom Európskej únie v tejto oblasti je posilniť zriadenie spoločného európskeho priestoru, v ktorom sa môžu osoby voľne pohybovať a využívať účinnú právnu ochranu. Vychádza z článku 3 Zmluvy o Európskej únii a článku 67 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V tomto priestore bez vnútorných hraníc sa občania môžu voľne pohybovať.

Pochopiteľne, že súčasťou priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti sú aj nevyhnutné opatrenia týkajúce sa ochrany vonkajších hraníc, azylu a prisťahovalectva, ako aj prevencie a boja proti trestnej činnosti.

Všetky základné práva, ktoré sa uplatňujú na úrovni Európskej únie chráni Charta základných práv Európskej únie. Patrí medzi ne i zabezpečenie ochrany občianskych a politických práv, ochrana sociálnych práv pracovníkov, ochrana údajov, bioetika a ochrana práva na dobrú verejnú správu.

Politika a právne predpisy v oblasti slobody a bezpečnosti Európskej únie však zahŕňajú pomerne široké spektrum kvalifikovaných a dôležitých tém, medzi ktoré patrí i:

- a) voľný pohyb občanov bez hraničných kontrol na vnútorných hraniciach - Schengenská dohoda;
- b) spoločná azylová a prisťahovalecká politika;
- c) hraničné kontroly na vonkajších hraniciach založené na solidarite medzi členskými krajinami Európskej únie a na spravodlivom prístupe voči občanom z krajín mimo Európskej únie.

Ich cieľom je zabezpečiť vysokú úroveň bezpečnosti pre občanov Európskej únie. Snaží sa o to prostredníctvom opatrení zameraných na predchádzanie trestnej činnosti, rasizmu a xenofóbie, ako aj opatrení zameraných na podporu koordinácie a spolupráce medzi policajnými (Europol) a justičnými (Eurojust) orgánmi. Práve policajná spolupráca na úrovni Európskej únie je tou, ktorá patrí medzi jednu z najviditeľnejších spoluprác členských krajín v oblasti bezpečnosti. Účastníkmi tejto spolupráce sú príslušné výkonné orgány krajín Európskej únie, ako napríklad policajný zbor, colný úrad a iné útvary špecializované v takých oblastiach, ako je predchádzanie, odhaľovanie alebo vyšetrovanie trestnej činnosti.

Lisabonská zmluva tak v kontexte uvedeného prenecháva Európskej únii kompetencie potrebné pre spoločné riadenie vonkajších hraníc Európskej únie (najmä prostredníctvom posilnenia Európskej agentúry pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach, známej ako Frontex); pre vytvorenie spoločného európskeho azylového systému, (systém založený na jednotnom

európskom štatúte a spoločných postupoch udeľovania a odoberania azylu) a pre zriadenie pravidiel, podmienok a práv týkajúcich sa legálneho prisťahovalectva.

2.2.3 Právomoci v oblasti výskumu, technického rozvoja a kozmického priestoru

Určitý paradox predstavujú právomoci Európskej únie definované v oblasti výskumu, technického rozvoja a kozmického priestoru a tiež v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci. Tie sú totiž systematicky radené medzi spoločné právomoci únie, a to napriek tomu, že v zmysle čl. 4 ods. 3 a 4 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je výkon týchto právomocí Európskou úniou možný, pokiaľ sa členským štátom nebráni vo vykonávaní ich právomocí. (V dôsledku uvedenej podmienky sa tak skôr podobajú na právomoci podporné alebo koordinačné.)

2.2.4 Podporné právomoci

Podporné alebo koordinačné právomoci sú vyjadrené v čl. 2 ods. 5 Zmluvy o fungovaní európskej únie ako právomoci, ktorými Európska únia podporuje, koordinuje alebo dopĺňa činnosti členských krajín, bez toho aby pritom nahrádzala právomoc týchto štátov.

Výpočet takýchto oblastí zakotvuje čl. 6 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, v zmysle ktorého ide o oblasti:

- a) ochrana a zlepšovanie zdravia ľudí;
- b) priemysel;
- c) kultúra;
- d) cestovný ruch;
- e) vzdelávanie, odborné vzdelávanie, mládež a šport;
- f) civilná ochrana
- g) administratívna spolupráca.

2.2.5 Flexibilná klauzula

Napokon špecifickú právomoc Európskej únie predstavuje tzv. flexibilná klauzula. Tá mala svoje miesto už pred prijatím Lisabonskej zmluvy a ostala zachovaná aj po jej prijatí. V čom spočíva? V prípade uplatňovania zásady prenesenia právomocí možno dospieť k stavu, v prípade ktorého by mohla Európska únia získavať právomoci výlučne pozitívnym aktom prenesenia

právomoci cestou prijatej medzinárodnej zmluvy. V prípade, ak by dynamika spoločenských vzťahov napredovala tak rýchlo, že by nečinnosť v procese tvorby primárneho práva bránila Európskej únii naplňať niektorý z cieľov stanovených primárnym právom Európskej únie (medzinárodnými zmluvami), je na mieste uplatnenie flexibilnej klauzuly, prostredníctvom ktorej si Európska únia prisvojí pridruženú právomoc potrebnú na dosahovanie svojich zmluvných cieľov.

Flexibilná klauzula tak spočíva v oprávnení Rady konať i vtedy, pokiaľ jej zmluvy takúto právomoc neposkytli, no ide o činnosť nevyhnutnú pre potreby dosiahnutia niektorého z cieľov uvedených v zmluvách. Jej legálne zakotvenie predstavuje čl. 352 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, v zmysle ktorého: *„Ak sa preukáže, že v rámci politik vymedzených v zmluvách je na dosiahnutie niektorého z cieľov uvedených v zmluvách nevyhnutná činnosť Únie a zmluvy na to neposkytujú potrebné právomoci, prijme rada jednomyselne na návrh Komisie a po udelení súhlasu Európskeho parlamentu vhodné ustanovenia.“* (Zmluva o fungovaní Európskej únie, 1957)

Čo je však pre našu prácu podstatné v spojení s právomocou vyjadrenou v čl. 352 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je to, že v zmysle čl. 352 ods. 4 tohto dokumentu však flexibilná klauzula nemôže slúžiť ako základ pre dosiahnutie cieľov týkajúcich sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

2.3 Kontrola prekročenia právomocí

Kontrolu nad dodržiavaním vyššie opísaných kompetencií Európskej únie vykonáva jednak Súdny dvor Európskej únie, ale i ústavné sudy jednotlivých členských krajín Európskej únie.

Súdny dvor vykonáva svoju jurisdikciu voči členským krajinám v prípadoch prekročenia svojich kompetencií v konaniach pre porušenie zmluvy, zatiaľ čo jurisdikciu voči únii zase v konaní o neplatnosť právnych aktov, ako výsledkov prekročenia právomoci orgánov Európskej únie.

V zmysle čl. 275 Zmluvy o fungovaní Európskej únie však právomoc Súdneho dvora nesiahá práve na oblasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. *„Súdny dvor Európskej únie nemá právomoc, pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ani pokiaľ ide o akty prijaté na ich základe.“* (Zmluva o fungovaní Európskej únie, 1957) Určitú výnimku z tohto pravidla však predstavuje oprávnenie Súdneho dvora Európskej únie preskúmať zákonnosť všetkých rozhodnutí, ktorým sa osobám uložili reštriktívne, obmedzujúce opatrenia, nakoľko tie patria pod súdnu

právomoc Súdneho dvora bez ohľadu na oblasť, ktorej sa dotýkajú.

Iná situácia nastala po prijatí Lisabonskej zmluvy v otázke právomocí Súdneho dvora Európskej únie, a to v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, kde došlo k rozšíreniu pôvodných právomocí Súdneho dvora. Po prijatí Lisabonskej zmluvy sú tak oprávnené na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru v oblasti azylovej, vízovej, prístahovaleckej a inej politiky týkajúcej sa voľného pohybu osôb aj súdy nižšej inštancie v danej členskej krajine než poslednej. Jediné obmedzenie súdneho dvora v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti vyjadruje čl. 276 Zmluvy o fungovaní európskej únie, podľa ktorého súdny dvor „nemá právomoc preskúmať platnosť alebo primeranosť operácií vykonaných políciou alebo inými orgánmi členského štátu presadzujúcimi výkon práva, ani rozhodovať o výkone právomocí členských štátov v oblasti udržiavania verejného poriadku a zabezpečovania vnútornej bezpečnosti.“ (Zmluva o fungovaní Európskej únie, 1957)

Pokiaľ ide o kontrolu národných ústavných súdov členských krajín, spomedzi všetkých možno ako príklad vybrať rozhodovaciu činnosť nemeckého ústavného súdu, ktorý vo svojom rozhodnutí z 30. júna 2009 viažucom sa práve na Lisabonskú zmluvu a jej súlad s Ústavou Spolkovej republiky Nemecko prejedukuje: „Akt, ktorý by prekročil právomoci prenesené na Európsku úniu (akt *ultra vires*), by bol vyhlásený za neaplikovateľný na území Nemecka.“ (Bundesverfassungsgericht, 2009) Rovnaké východisko prijal i Ústavný súd Českej republiky v prípade posudzovania súladu Lisabonskej zmluvy s Ústavou Českej republiky: „Z hľadiska ústavného poriadku Českej republiky – a v rámci neho najmä so zreteľom na materiálne jadro Ústavy – je významný nie tak vlastný text a obsah Lisabonskej zmluvy, ale i jej budúca konkrétna aplikácia. I Ústavný súd Českej republiky bude (môže) – byť so zreteľom na predchádzajúce zásady – pôsobiť ako *ultima ratio* a môže skúmať, či niektorý akt orgánov Európskej únie nevybočil z právomocí, ktoré Česká republika podľa čl. 10a Ústavy na Európsku úniu preniesla.“ (Pl. ÚS 19/08, 2008)

Záver

Po odmietnutí ratifikácie Ústavnej zmluvy predstavuje Lisabonská zmluva skôr akýsi evolučný koncept zmien, než ten revolučný, s ktorým počítala práve odmietnutá Ústavná zmluva. Žiaľ vývoj v Európskej únii po prijatí Lisabonskej zmluvy nenapovedá tomu, že by členské štáty boli ochotné prenos právomocí

na Európsku úniu zintenzívniť. Práve naopak.

„Vedúci predstavitelia Európskej únie neboli v situácii, aby mohli investovať energiu do budovania alternatívnej novej identity. Spoločné európske občianstvo nevytvorili – pravidlá občianstva zostali v právomoci jednotlivých členských štátov. ... Avšak najväčším neúspechom bola demokratická zodpovednosť samotnej Európskej únie. Najmocnejšou inštitúciou vnútri Európskej únie bola Európska komisia, nevolený technokratický orgán, ktorého hlavným cieľom bolo presadzovať trh vnútri Európy. Ten sa ľudu zodpovedal len nepriamo, prostredníctvom Rady ministrov (Rady Európskej únie), ktorá zastupovala jednotlivé členské štáty. Priamo volený Európsky parlament mal viac-menej obmedzené právomoci, a preto sa mu nedarilo podstatne zvyšovať účasť vo voľbách alebo nadšenie pre Európsku úniu. ... Takže zatiaľ čo elity hovorili o zjednocujúcej sa únii, v skutočnosti okolo ako nezvaní hostia krúžili duchovia starších národných identít. Platilo to najmä pre starších menej vzdelaných voličov, ktorí nemohli alebo netúžili využívať výhody ponúkané novou Európou. Títo duchovia sa začali zjavovať predovšetkým v kritických momentoch a pre Európsku úniu ako celok predstavovali vážnu existenčnú hrozbu.“ (Fukuyama, 2019, s.141 - 142)

Je nepochybné, že aktuálna situácia nijako nenahráva ani zmenám v oblasti spoločnej obrany a bezpečnosti Európskej únie, v dôsledku čoho tak možno podľa nášho presvedčenia považovať zmenu, ktorú so sebou priniesla Lisabonská zmluva za pravdepodobne dlhodobu poslednú kvalifikovanú zmenu v otázke spoločnej bezpečnostnej politiky. Uvedené skutočnosti by bola spôsobilá zmeniť len rozsiahla zmena globálnej situácie spojená so svetovou bezpečnostnou politikou.

Literatúra:

Bundesverfassungsgericht 89,155 zo dňa 30. 06. 2009

FUKUYAMA, F. 2019. *Identita, Volanie po dôstojnosti a politika resentmentu*.

Praha: Malvern, 2019. ISBN 978-88-7538-176-5

IVANČÍK, R. 2019. Quo Vadis európska obrana a bezpečnosť. In *Politické vedy*, 2014, roč. 22, č. 3, s. 47 - 67. ISSN 1335-2741. DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.47-67>

JANČO, M. a kol. 2009. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Bratislava: EUROIURS – Európske právne centrum. 2009. ISBN 978-80-89406-02-9

KLUČKA, J. 2008. *Medzinárodne právo verejné*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-8078-219-1

KLUČKA J. a kol. 2004. *Základy Európskeho práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2004. ISBN 80-8078-005-6

Lisabonská zmluva

MAZÁK, J. – JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2011. *Lisabonská zmluva*. Bratislava: IURA EDITION, 2011. ISBN 978-80-8078-416-4

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí. 2012. *Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika*. 26. 11. 2012. [cit.: 19. 5. 2020], dostupné na: https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/europske_zalezitosti-spolocna_zahranicna_a_bezpecnostna_politika_szbp?fbclid=IwAR2mQ_JABzcvNTJILNMBrbjPIldTPqe8tJRTC1G6oYBIGQjS45YgzJw_sPc

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 19/08 zo dňa 26.11.2008
Rozsudok Súdneho dvora (Druhá komora) z 12. mája 2011 č. C-391/09

Rozsudok Súdneho dvora (Veľká komora) z 2. marca 2010 č. C-135/08

SEPEŠI, P. 2010. *Čo priniesla Lisabonská zmluva? Učená právnická spoločnosť*. 06. 01. 2010. [cit.: 19. 05. 2020], dostupné na internete: http://www.ucps.sk/clanok-141-785/Co_priniesla_Lisabonska_zmluva.html

Zmluva o Európskej únii

Zmluva o fungovaní Európskej únii

Zmluva z Nice